

GAUTENG DEPARTMENT OF EDUCATION

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION

OCTOBER / NOVEMBER 2005
OKTOBER / NOVEMBER 2005

LATIN HG
(Second Paper)

TIME: 1½ hours + 15 minutes'
reading time

MARKS: 100 + 100 for Classical
Culture Portfolio

INSTRUCTIONS:

- Translate any TWO of the following three passages.
 - Write your translations on alternate lines.
 - Hand in your Classical Culture Portfolio together with this paper. Put your examination number on it.
-
-

QUESTION 1

Translate the following passage into good English. Write your translation on alternate lines.

After a fierce battle with the British cavalry, the Roman soldiers were fortifying their camp, when the enemy again attacked them. The men were unnerved by the unfamiliar tactics of the enemy and Caesar had to order two more cohorts to the fight.

VOCABULARY

dimico (1):	to fight	equestre proelium:	equestrian battle
gravitas –atis, f.:	weight	confertus –a, -um:	in close battle
insequor –sequi, - secutus sum:	to follow after	rarus –a, -um:	here and there
cedentis:	= cedentes (variant)	intervallum –i, n.:	an intervening space
signum –i, n.:	a standard	statio stationis, f.:	guard post
minus:	comparative of parvus: less	dispono –ponere, - posui, -positum:	to place at intervals
consulto:	on purpose	deinceps:	successively, one after the other
essedum –i, n.:	a war-chariot	defatigo (1):	to weary
desilio –silire, -silui, - sultum:	to leap down	succedo –ere, cessi, - cessum	to replace
dispar –paris:	unequal		
contendo, -tendere, - tendi, -tentum:	to fight		

toto hoc in genere pugnae, cum sub oculis omnium ac pro castris **dimicaretur**, intellectum est nostros propter **gravitatem** armorum, quod neque **insequi cedentis** possent neque ab **signis** discedere auderent, **minos** aptos esse ad huius generis hostem; intellectum est equites autem magno cum periculo proelio **dimicare** quod illi etiam **consulto** plerumque cederent et, cum paulum ab legionibus nostros removissent, ex **essedis desilirent** et pedibus **dispari** proelio **contenderent**. **equestris** autem **proelii** ratio et nostris cedentibus et insequentibus par atque idem periculum inferebat. accedebat huc ut numquam **conferti** sed **rari** magnisque **intervallis** proeliarentur **stationesque dispositas** haberent, atque alii alios **deinceps** exciperent integrique et recentes **defatigatis succederent**.

Caesar: De Bello Gallico, 5.16 (adapted)

[50]

QUESTION 2

Translate the following passage into good English. Write your translation on alternate lines.

A Roman citizen, Gavius, is shockingly treated by Verres.

VOCABULARY

lautumiae –arum, f. pl.	stone quarry
Messana –ae, f.	Messana (a town in Sicily)
crudelitas crudelitatis, f.	cruelty
emineo eminere	here: to radiate, to shine
mereo merere merui	to serve as soldier
speculor speculari	to spy
caedo caedere	to beat
virga –ae, f.	a rod
gemitus gemitus m.	a groan

Gavius, qui a Verre in **lautumias** coniectus erat, profugit. in forum **Messanam** venit, ubi queri coepit se, civem Romanum, in vincula coniectum esse; statim Romam iter facturum esse ut rem nuntiaret. Verres de re a civibus certior factus est. Verres agit civibus gratias. ipse inflammatus scelere et furore in forum venit; ardebant oculi, toto ex ore **crudelitas eminebat**. clamabat ille miser se civem esse Romanum, **meruisse** cum L. Roscio equite Romano ex quo haec Verres scire posset. tum iste dixit se cognovisse eum **speculandi** causa in Siciliam a ducibus fugitivorum esse missum; deinde iubet undique hominem vehementissime verberari. **caedabatur virgis** in medio foro **Messanae** civis Romanus, iudices; sed nullus **gemitus**, nulla vox illius miseri audiebatur nisi haec: 'civis Romanus sum'

Cicero: In Verrem V.61

[50]

QUESTION 3

Translate the following passage into good English. Write your translations on alternate lines.

How does a rich man arrange his day in Rome?

quemadmodum	how?	cryptoporticus –us, f.	a colonnade
in Tuscis	here: in my Tuscan villa	ungor (1)	to anoint
dispono –ponere, posui, -positum	to arrange	comoedia –ae, f.	comedy
notarius –ii, m.	a secretary	lyristes –ae, f.	a lyre player
formo (1)	to compose	meis	here: my freedmen
dicto (1)	to dictate	eruditus –a, -um	educated, learned
ut dies suasit	weather permitting	extendo – tendere, -tendi, - tentum	to extend
xystus –i, m.	a terrace	condo –dere, -didi, -ditum	to come to a close

quaeris **quemadmodum in Tuscis** diem aestate **disponam**. evigilo, cum libuit, plerumque circa horam primam, saepe ante, tardius raro. clausae fenestrae manent. **notarium** voco et die admisso quae **formaveram dicto**. ubi hora quarta vel quinta, **ut dies suasit**, in **xystum** me vel **cryptoporticum** confero, reliqua meditor et **dicto**. vehiculum ascendo. ibi quoque idem facio quod ambulans aut iacens; paulum redormio, dein ambulo, **ungor**, exerceor, labor. cenanti mihi, si cum uxore vel paucis amicis, liber legitur; post cenam **comoedia** aut **lyristes**; mox cum **meis** ambulo, quorum in numero sunt **eruditi**. ita variis sermonibus vesper **extenditur**, et quamquam longissimus dies bene **conditur**. nonnumquam ex hoc ordine aliqua mutantur. interveniunt amici ex proximis oppidis, partemque diei ad se trahunt. vale.

Pliny: Epistula IX, 36 (adapted)

[50]

END

LATYN HG (Tweede Vraestel)	134-1/2 K	2
-------------------------------	-----------	---

GAUTENGSE DEPARTEMENT VAN ONDERWYS

SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN

**OCTOBER / NOVEMBER 2005
OKTOBER / NOVEMBER 2005**

**LATYN HG
(Tweede Vraestel)**

TYD: 1½ uur + 15 minute leestyd

**PUNTE: 100 + 100 vir Klassieke
Kultuur Portefeulje**

INSTRUKSIES:

- **Vertaal enige TWEE van die volgende drie leesstukke.**
 - **Skryf jou vertalings op elke tweede reël neer.**
 - **Handig jou Klassieke Kultuur Portefeulje hiermee saam in. Skryf jou eksamennommer daarop.**
-
-

VRAAG 1

Vertaal die volgende leesstuk in goeie Afrikaans. Skryf jou vertaling op elke tweede reël neer.

Die Romeinse soldate was besig om hulle kamp te versterk na 'n hewige stryd met die Britse ruitery, toe laasgenoemde hulle skielik weer aangeval het. Die Romeinse soldate was senuweeagtig as gevolg van die onbekende gevegsmetode. Caesar moes nog twee kohorte beveel om aan die geveg deel te neem.

WOORDESKAT

dimico (1):	om te veg	equestre proelium:	ruitergeveg
gravitas –atis, f.:	gewig	confertus –a, -um:	in digte geledere
insequor –sequi, - secutus sum:	om agterna te sit	rarus –a, -um:	verspreid
cedentis:	= cedentes (variant)	intervallum –i, n.:	'n tussenruimte
signum –i, n.:	veldteken, vaandel	statio stationis, f.:	'n wagpos
minus:	komparatief van parvus: minder	dispono –ponere, - posui, -positum:	om op verskillende plekke te plaas
consulto:	doelbewus	deinceps:	agtereenvolgens
essedum –i, n.:	'n strydwa	defatigo (1):	om moeg te wees
desilio –silire, -silui, - sultum:	om af te spring	succedo –ere, cessi, - cessum	om te vervang
dispar –paris:	ongelyk		
contendo, -tendere, - tendi, -tentum:	om die stryd te voer		

toto hoc in genere pugnae, cum sub oculis omnium ac pro castris **dimicaretur**, intellectum est nostros propter **gravitatem** armorum, quod neque **insequi cedentis** possent neque ab **signis** discedere auderent, **minos** aptos esse ad huius generis hostem; intellectum est equites autem magno cum periculo proelio **dimicare** quod illi etiam **consulto** plerumque cederent et, cum paulum ab legionibus nostros removissent, ex **essedis desilirent** et pedibus **dispari** proelio **contenderent**. **equestris** autem **proelii** ratio et nostris cedentibus et insequentibus par atque idem periculum inferebat. accedebat huc ut numquam **conferti** sed **rari** magnisque **intervallis** proeliarentur **stationesque dispositas** haberent, atque alii alios **deinceps** exciperent integrique et recentes **defatigatis succederent**.

Caesar: De Bello Gallico, 5.16 (aangepas)

[50]

b.o.

VRAAG 2

Vertaal die volgende leesstuk in goeie Afrikaans. Skryf jou vertaling op elke tweede reël neer.

'n Romeinse burger, Gavius, word skokkend deur Verres behandel.

WOORDESKAT

lautumiae –arum, f. mv	steengroef
Messana –ae, f.	Messana ('n dorp in Sicilië)
crudelitas crudelitatis, f.	wreedheid
emineo eminere	hier: om te skyn, om uit te straal
mereo merere merui	om te dien as soldaat
speculor speculari	om te spioeneer
caedo caedere	om te slaan
virga –ae, f.	'n stok
gemitus gemitus m.	'n gekreun

Gavius, qui a Verre in **lautumias** coniectus erat, profugit. in forum **Messanam** venit, ubi queri coepit se, civem Romanum, in vincula coniectum esse; statim Romam iter facturum esse ut rem nuntiaret. Verres de re a civibus certior factus est. Verres agit civibus gratias. ipse inflammatus scelere et furore in forum venit; ardebant oculi, toto ex ore **crudelitas eminebat**. clamabat ille miser se civem esse Romanum, **meruisse** cum L. Roscio equite Romano ex quo haec Verres scire posset. tum iste dixit se cognovisse eum **speculandi** causa in Siciliam a ducibus fugitivorum esse missum; deinde iubet undique hominem vehementissime verberari. **caedabatur virgis** in medio foro **Messanae** civis Romanus, iudices; sed nullus **gemitus**, nulla vox illius miseri audiebatur nisi haec: 'civis Romanus sum'

Cicero: In Verrem V.61

[50]

VRAAG 3

Vertaal die volgende leesstuk in goeie Afrikaans. Skryf jou vertaling op elke tweede reël neer.

Hoe verwyf 'n ryk man sy tyd in Rome?

quemadmodum	hoe?	cryptoporticus –us, f.	'n kolonnade
in Tuscis	hier: in my Toskaanse villa	ungor (1)	om olie te smeer
dispono –ponere, posui, -positum	om te beplan	comoedia –ae, f.	komedie
notarius –ii, m.	'n sekretaris	lyristes –ae, f.	'n lierspeler
formo (1)	om saam te stel	meis	hier: my vrygelatenes
dicto (1)	om te dikteer	eruditus –a, -um	geleerde
ut dies suasit	soos die weer dit toelaat	extendo – tendere, -tendi, -tentum	om te verleng
xystus –i, m.	'n terras	condo –dere, -didi, -ditum	om tot 'n einde te kom

quaeris **quemadmodum in Tuscis** diem aestate **disponam**. evigilo, cum libuit, plerumque circa horam primam, saepe ante, tardius raro. clausae fenestrae manent. **notarium** voco et die admissio quae **formaveram dicto**. ubi hora quarta vel quinta, **ut dies suasit**, in **xystum** me vel **cryptoporticum** confero, reliqua meditor et **dicto**. vehiculum ascendo. ibi quoque idem facio quod ambulans aut iacens; paulum redormio, dein ambulo, **ungor**, exerceor, labor. cenanti mihi, si cum uxore vel paucis amicis, liber legitur; post cenam **comoedia** aut **lyristes**; mox cum **meis** ambulo, quorum in numero sunt **eruditi**. ita variis sermonibus vesper **extenditur**, et quamquam longissimus dies bene **conditur**. nonnumquam ex hoc ordine aliqua mutantur. interveniunt amici ex proximis oppidis, partemque diei ad se trahunt. vale.

Plinius: Epistula IX, 36 (aangepas)

[50]